

Maarssebroek ;
 de Hooge en Neermaten ;
 Vleuten ;
 de Hooge en Lage Weide ;
 West-Raven , en
 Zandveld.

De onderhandelingen met de besturen der vijf eerstgenoemde waterschappen werden aangeknoopt in November en December 1886 en Januari 1887, dus zoodra mogelijk, nadat de onteigeningswet voor het kanaalgedeelte Nigtevecht—Utrecht was bekrachtigd.

Aan elk der besturen werd aangeboden eene ontwerp overeenkomst, houdende bepaling van de afmetingen der dijken en van de grondduikers, de werken, welke zouden worden gemaakt ter voorziening in de af te snijden verkeerswegen, terwijl — geleerd door de ontvinding bij de onderhandelingen met de polderbesturen in Noordholland en rekening houdende met de bezwaren, ingebracht bij de ter visielegging der onteigeningsbescheiden — reeds dadelijk werd toegezegd, dat in het lichaam der dijken kleikisten, breed 1 M. en reikende tot de doorgaande kleilaag, zouden worden gemaakt en dat de wederzijdsche dijken zouden worden behard.

Werd over het algemeen met de aangeboden werken genoeg genomen, geenszins was dit het geval met de voorgestelde afmetingen der kleikisten en velerlei waren de eischen, waarmede de besturen in onderling overleg de overeenkomsten aangevuld verlangden en waaraan moest toegegeven worden.

Alle besturen verlangden, dat de kleikisten 2 M. in plaats van 1 M. breed zouden worden en dat zij zouden reiken tot de diepte van 1 M. onder den kanaalbodem, overeenkomende met 4,70 M. ÷ A.P., of tot de kleilaag in het waterschap, waar deze hooger dan 1 M. onder dien bodem ligt.

Het bestuur van het waterschap Holland, Sticht en Voorburg nam geen genoegen met slechts één grondduiker ter grootte van drie buizen elk van 1 M. middellijn, maar verlangde drie van die grondduikers, aan welken eisch mede moest worden toegegeven; echter in dien zin dat, behalve den grondduiker met drie buizen, nog twee zouden worden gemaakt elk met één buis, alle buizen van 1 M. middellijn.

De na langdurige onderhandelingen met de besturen der hierbedoelde waterschappen gesloten overeenkomsten bepalen in hoofdzaak:

de afmetingen van de kanaaldijken met hunne bermslooten, zoomede de plaats en de afmetingen van de in het lichaam dier dijken te maken kleikisten;

den aard en de hoedanigheid van de klei, voor het maken der kleikisten te gebruiken;

de plaats, afmeting en diepteligging der grondduikers;

de werken, welke zullen worden gemaakt ter voorziening in de afgesneden verkeerswegen, zoowel te land als te water;

de afmetingen van de buizen in de tot uitweg bestemde dammen door de bermsloten, of van de tot dat doel over die sloten te bouwen bruggen;

de plaatsen, waar aan de kanaaldijken laad- en losplaatsen zullen worden gemaakt ten dienste van en ten gebruike door de ingelanden van het betrokken waterschap. Het bestuur van het Oostzijdsche waterschap vordert twee van die laad- en losplaatsen eerst dan wanneer te eeniger tijd mocht blijken, dat oplossing of overlading aan en over de kanaaldijken niet kan worden toegestaan;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer der besturen staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken gevorderd wordt;

het water, dat ten dienste van de uitvoering der kanaalwerken moet worden verwijderd, mag zonder speciale vergunning van het bestuur niet op het waterschap worden gebracht;

het betalen door den Staat van den verschuldigden omslag voor alle perceelen binnen het waterschap, welke voor den aanleg van het kanaal worden ingenomen, de tot water te vergraven landen daarin begrepen;

het recht van toezicht der besturen op alle in de overeenkomst genoemde werken, zoowel gedurende hunnen aanleg als na hunne voltooiing, zullende die werken aan de bestaande of later vast te stellen keuren zijn onderworpen;

het betalen door den Staat van de belooningen der opzichters voor het gedurende den aanleg door het waterschapsbestuur uit te oefenen toezicht tot een voor elk waterschap in de overeenkomst bepaald maximumbedrag;

het onderhoud der nieuw aangelegde werken, daaronder begrepen het schoonhouden van de grondduikers met hunne bassins en kroosheken, door den Staat;

het beheer van de grondduikers, wat het openen en sluiten van de schuiven betreft, door de waterschapsbesturen;

de bediening der ponten in den Indijk (waterschap Garsten), in eenen landweg in het Oostzijdsche waterschap, in de Vreelandsche laan (waterschap Holland, Sticht en Voorburg) en in den Ter Aasehen weg (waterschap Breukelerwaard) en van de overtoom bij de Stads-wetering (waterschap het Honderd) van wege den Staat ten allen tijde kosteloos;

de verplichting van den Staat, om, wanneer bij den aanleg of na voltooiing van het kanaal overtuigend mocht blijken, dat het waterschap door kwelwater als gevolg van dat kanaal schade lijdt, in de

verwijdering van dat kwelwater na overleg met het betrokken waterschapsbestuur voor Rijksrekening te voorzien.

Met het bestuur van het waterschap Heijcop genaamd de Lange Vliet, zijn twee overeenkomsten gesloten, eerst ééne ter zake der doorsnijding van het waterschap door het Vaartsche Rijnband, later eene ter zake der doorsnijding van de onder beheer van dat bestuur zijnde boezemwateren: de Stadswetering, de Heijcop en de Kerkvaart, alle onder Breukelen.

In December 1884 werd mededeeling gedaan van de ten behoeve van den aanleg van het Vaartsche Rijnband te maken werken, met opgaaf van de afmetingen van deze en tevens daarbij het verzoek gedaan om daartoe voor zooveel noodig vergunning te geven, zoomede tot het doen der uitgravingen of vergravingen beneden 0,20 M boven zomerpeil, wat volgens het reglement voor dat waterschap zonder vergunning verboden was.

Nadat omtrent een en ander overeenstemming was verkregen, ook met het bestuur der waterschappen Overeind, Hoog-Raven, Laag-Raven en West-Raven, wat noodig was, omdat het waterschap West-Raven deel uitmaakt van het waterschap Heijcop genaamd de Lange Vliet, werd met het bestuur van laatstgenoemd waterschap eene overeenkomst gesloten, welke in hoofdzaak bepaalt:

de afmetingen van de te maken kanaaldijken met hunne bermsloten en van de kaden en dammen noodig tot waterkeering;

de plaats, afmeting en diepteligging van den grondduiker onder het kanaal en van die tot verbinding der bermsloot van den oostelijken kanaaldijk, waar deze sloot door met het kanaalwater gemeen liggende wateren wordt gesneden;

de afmetingen van de buizen in de tot uitweg dienende dammen door de bermsloten;

het onderhoud van de nieuw aangelegde werken door den Staat;

het beheer van den grondduiker onder het kanaal, wat het openen en sluiten van de schuiven betreft, door het bestuur van de waterschappen Overeind, Hoog-Raven, Laag-Raven en West-Raven;

het betalen door den Staat van den verschuldigten omslag van alle perceelen binnen het waterschap, welke voor den aanleg van het kanaal worden ingenomen, daaronder begrepen die, welke worden uitgegraven of vergraven;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken gevorderd wordt.

Ter zake van de doorsnijding der door het Amstelboezempand te doorsnijden boezemwateren, onder beheer staande van het bestuur van

het waterschap Heijcop genaamd de Lange Vliet, werd in Januari 1887 een ontwerp-overeenkomst aangeboden, welke bepaalt de te maken werken ter voorziening in de waterlossing en vaartgemeenschap en de afmetingen dier werken.

Het bestuur verlangde een grooter vermogen voor de grondduikers en bovendien, dat de Staat zich zou verbinden om, indien nà de uitvoering der werken mocht blijken, dat de watergemeenschap met de Vecht, hetzij voor afvoer of voor aanvoer onvoldoende zou zijn, of dat water van het kanaal op de Heijcop werd gebracht, in overleg met het bestuur al die werken uit te voeren, welke in het belang van de watergemeenschap of waterkeering noodig zouden zijn, alsmede dat, indien te eeniger tijd de grondduikers voorziening zouden behoeven en dientengevolge de watergemeenschap werd belemmerd, de Staat tijdelijk op andere wijze in de watergemeenschap zou blijven voorzien.

Slechts gedeeltelijk werd aan deze eischen toegegeven en eene overeenkomst gesloten, welke bepaalt:

de afmetingen van de kanaaldijken, zoomede de plaats en de diepte der in het lichaam dier dijken te maken kleikisten;

de plaats, afmetingen en diepteligging van de ter voorziening in de watergemeenschap te maken sluizen en grondduikers en der om te leggen wateren;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken gevorderd wordt;

het onderhoud der nieuw aangelegde werken, daaronder begrepen het schoonhouden van de grondduikers met hunne bassins en krooshekken, door den Staat;

het beheer van de grondduikers, wat het openen en sluiten van de schuiven betreft, door het bestuur;

de verplichting van den Staat tot voorziening, wanneer overtuigend mocht blijken, dat de watergemeenschap door de grondduikers als rechtstreeks en uitsluitend gevolg van die grondduikers voor waterlossing of voor waterafvoer onvoldoende is, zoomede wanneer water van het kanaal anders dan door de sluizen en het gebruik van deze voor de scheepvaart, op den boezem wordt gebracht. De beoordeeling, of het hier bedoelde overtuigend bewijs geleverd is, zal geschieden door eene commissie, te benoemen als de overeenkomst aangeeft;

de verplichting van den Staat, om, indien de grondduikers voorziening mochten behoeven, voor zooveel noodig, tijdelijk op andere wijze in de watergemeenschap te voorzien.

Met de besturen der waterschappen Otterspoorbroek, Maarssenbroek en Hooge en Neermaten, werden de onderhandelingen aangeknoopt door aanbieding op 31 December 1886 van ontwerp-overeenkomsten,

in gelijken geest als die, aangeboden aan de besturen der waterschappen Garsten, enz., hierboven vermeld.

Met het bestuur van het waterschap Otterspoorbroek werd eene overeenkomst aangegaan — op uitdrukkelijk verlangen van dat bestuur in notarieelen vorm — geheel in den geest van die, gesloten met de besturen der waterschappen Garsten, enz., hierboven vermeld, doch op eisch van het bestuur nog aangevuld met de beide volgende bepalingen:

de bediening van den overtoom geschiedt van wege den Staat ten allen tijde kosteloos;

de Staat is verplicht tot voorziening, wanneer het waterschap als rechtstreeks gevolg van gebreken, ontstaan aan den grondduiker, schade lijdt door bemoeilijking of belemmering van de gewone bemaling.

Bij eene nadere overeenkomst werden daarin ten aanzien van de kleikisten en eenige werken, te maken bij den Molenvliet, nog eenige veranderingen gebracht.

De lange duur der onderhandelingen met het bestuur van het waterschap Maarssenbroek, had voornamelijk zijn oorzaak, dat dat bestuur geen genoegen kon nemen met de voorgestelde verplaatsing van den watermolen, welke nagenoeg in de as van het aan te leggen kanaal viel, en dus moest worden opgeruimd, maar een stoomgemaal verlangde. Met het denkbeeld werd in beginsel medegegaan, doch geene overeenstemming kon worden verkregen omtrent de kosten daarvan en de financiële regeling.

Ten slotte is met het bestuur eene overeenkomst gesloten, welke in hoofdzaak dezelfde bepalingen bevat als die, aangegaan met de besturen der waterschappen Garsten, enz., hierboven vermeld, maar bovendien ter zake van het stoomgemaal de volgende bepalingen bevat:

de bestaande watermolen wordt door den Staat opgeruimd, en de afkomende materialen worden eigendom van het Rijk;

op de in ruil daarvoor aan het waterschap over te dragen grond, wordt door en voor rekening van het waterschap een stoomgemaal en wat daartoe behoort gebouwd, het terrein wordt, wat de grondwerken betreft, van wege den Staat ingericht;

het stoomgemaal wordt door het waterschap gebouwd tegen uitkeering door den Staat van f 40 000 voor kosten van stichting, exploitatie en onderhoud.

Voorts werd bepaald:

dat, wanneer mocht blijken, dat de doorsnijding van den Haarrijn en het aanbrengen van eenen grondduiker daarin tengevolge mocht hebben, dat de waterstand in het westwaarts van het kanaal gelegen gedeelte Haarrijn, zoodanig verhoogde, dat de hoogte en zwaarte van de aan dat gedeelte grenzende Maarssenbroeksche kade niet voldoende was om dien hoogen waterstand te keeren, de Staat de kosten van de daarvoor gevorderde verhooging en verzwaring aan het waterschap zal moeten vergoeden.

Met het bestuur van het waterschap de Hooge en Neermaten werd al zeer spoedig overeenstemming verkregen. Dit bestuur was minder veeleischend dan de overige besturen in de provincie Utrecht. De gesloten overeenkomst bepaalt in hoofdzaak:

de afmetingen van de kanaaldijken met hunne bermslooten, zoomede de plaats en de afmetingen van de in het lichaam dier dijken te maken kleikisten;

de plaats, afmeting en dieptelegging der grondduikers;

de werken, welke zullen worden gemaakt ter voorziening in de afgesneden verkeerswegen en tot behoud of tot keering van water-gemeenschap;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken gevorderd wordt;

het onderhoud der nieuw aangelegde werken, daaronder begrepen het schoonmaken van de grondduikers met hunne bassins en krooshekken, door den Staat;

het beheer van de grondduikers, wat het openen en sluiten van de schuiven betreft, door het bestuur;

de verplichting van den Staat, om, wanneer overtuigend mocht blijken, dat door de wederzijdsche kanaaldijken kwelwater in het waterschap komt, in overleg met het bestuur de werken te doen uitvoeren, welke tot voorkoming daarvan zullen noodig zijn, en evenzoo er in te voorzien, wanneer het waterschap als rechtstreeks gevolg van gebreken, ontstaan aan de grondduikers en wat daartoe behoort, schade lijdt door bemoeijking of belemmering van de gewone bemaling;

het betalen door den Staat, van den verschuldigten omslag voor alle perceelen binnen het waterschap, welke voor den aanleg van het kanaal worden ingenomen, de landten tot water te vergraven daaronder begrepen.

Het tot stand komen van overeenkomsten met de besturen der waterschappen Themaat, de Haar, Laag Nieuwkoop, Vleuten en de Hooge- en Lage-Weide, heeft zeer langdurige vertraging ondervonden.

In Januari 1887 werden ontwerp-overeenkomsten ter beoordeeling toegezonden, doch de besturen waren ongenegen deze in behandeling te nemen, omdat, naar zij meldden, door hen onderhandelingen waren aangeknoopt met het Hoogheemraadschap Amstelland, tot loozing op dien boezem, welke als Merwedekanaal tot Utrecht zou worden doorgevoerd.

Hoezeer hun in antwoord op eene daartoe van hunne zijde later gedane vraag van Regeeringswege werd te kennen gegeven, (zie hieromtrent de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over het IXde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1888) dat aan het ver-

langen tot afwatering op het kanaal, op grond van verschillende overwegingen, niet kon worden voldaan, werden deze besturen eerst in September 1888 bereid bevonden de onderhandelingen over de aangeboden overeenkomsten op te vatten.

Ter verzekering van de ongehinderde waterlossing, stelden deze besturen zeer hooge eischen, aan alle moest worden toegegeven.

Behalve dat in de overeenkomsten bepalingen werden opgenomen geheel in den geest als hierboven reeds vermeld voor de overige waterschappen in de provincie Utrecht, werd in deze nog geregeld:

ten aanzien van de waterschappen Themaat, de Haar en Laag-Nieuwkoop:

eene uitkeering door den Staat aan de waterschappen gezamenlijk van f 6000, voor eens, ter vergoeding van de meerdere kosten van exploitatie *van* en van de kosten, noodig tot het aanbrengen van eenige veranderingen aan het bestaande stoomgemaal;

eene uitkeering door den Staat aan het waterschap Themaat van f 1075, voor eens, ter verhooging en verzwaring van de kade van dat waterschap langs den Haarrijn;

de verbintenis van den Staat om op eerste aanvraag der drie besturen ter hunner beschikking te stellen eene som van hoogstens f 2600, wanneer die door de waterschappen Kortrijk en Gieltjesdorp en Otterspoorbroek van hen mocht worden gevorderd voor verhooging en verzwaring der kaden van deze waterschappen bewesten het kanaal langs den Haarrijn, indien deze door die waterschappen noodig worden geoordeeld als gevolg van den aanleg van den grondduiker op den Haarrijn;

de bediening van den overtoom bij den Haarrijn van Rijkswegen ten allen tijde kosteloos;

de verplichting van den Staat, om, wanneer de waterlossing door den grondduiker op den Haarrijn door een of ander gebrek of door verstopping geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt, zorg te dragen, dat tot het oogenblik, waarop die gebreken zullen zijn opgeheven, het water in den Haarrijn binnen den grondduiker steeds op dezelfde hoogte wordt gehouden als daarbuiten en zulks tegen betaling van f 1000 aan de drie waterschappen gezamenlijk voor elken dag, waarop de Staat aan deze op zich genomen verplichting niet voldoet.

ten aanzien van het waterschap Vleuten:

eene uitkeering door den Staat van f 16 600, voor eens, ter vergoeding van het verlies, dat door het waterschap geleden wordt, door dat, als gevolg van den kanaalaanleg, de opbrengst der sluisgelden vervalt, welke door het waterschap worden geheven aan het bestaande sluisje bij den Korenmolen van Zuilen, dat de Proostwetering van de Vecht scheidt;

de bediening der beide schutsluizen wederzijds het kanaal van wege den Staat;

de verplichting van den Staat, om, wanneer de waterlossing door den grondduiker op de omgelegde Proostwetering door een of ander gebrek of door verstopping geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt, zorg te dragen, dat het water binnen den grondduiker wordt gehouden tusschen A.P. en 0,10 M. + A.P.; en zulks tegen betaling van f 1000 voor elken dag, dat als gevolg van die gebreken de waterstand ter genoemde plaatse hooger dan 0,10 M. + A.P. is.

ten aanzien van het waterschap de Hooge- en Lage-Weide:

de inlating van water op de omgelegde Vleutensche wetering door het nieuwe schutsluisje uit den Leidschen Rijn, ten genoegen van het bestuur, volgens in overleg met dat bestuur te treffen regeling;

de bediening van dat schutsluisje ten allen tijde kosteloos van wege den Staat;

eene uitkeering door den Staat van f 25 000, voor eens, ter vergoeding van de kosten, welke het waterschap als gevolg van den kanaalaanleg moet maken, tot het brengen van wijziging in de bemaling en wat daarmede in verband staat;

de bediening van de pont in den Lageweidschen dijk, ten allen tijde van wege den Staat kosteloos;

de verplichting van den Staat, om, wanneer door eenig gebrek aan de grondduikers de waterlossing wordt belemmerd, op andere wijze in die waterlossing te voorzien en daartoe tot op het oogenblik, waarop die gebreken zullen zijn opgeheven, te zorgen, dat het water aan de binnenzijde van de grondduikers steeds op dezelfde hoogte wordt gehouden als aan de buitenzijde daarvan, tegen betaling van f 1000 voor elken dag, waarop de Staat aan deze op zich genomen verplichting niet voldoet.

In October 1884 werd aan het bestuur der waterschappen Overeind, Hoog-Raven, Laag-Raven en West-Raven, mededeeling gedaan van de ten behoeve van den kanaalaanleg te maken werken in het waterschap West-Raven, met opgaaf van dezen en daarbij tevens het verzoek gedaan om daartoe voor zooveel noodig vergunning te verlenen. Behoudens eenige onbeduidende wijzigingen, werd met het aangeboden genoeg genomen, doch de wensch uitgedrukt, dat de zaak zou worden geregeld bij eene overeenkomst.

Nadat omtrent een en ander overeenstemming was verkregen, ook met het bestuur van het waterschap Heijcop genaamd de Lange Vliet, waarvan het waterschap West-Raven deel uitmaakt, werd eene overeenkomst aangegaan, welke in hoofdzaak bepaalt:

de afmetingen van de kanaaldijken met hunne bermsloten en van de kaden en dammen noodig tot waterkeering;

de plaats, afmeting en dieptelegging van den grondduiker onder

het kanaal en van die tot verbinding der bermsloot van den oostelijken kanaaldijk waar deze sloot door met het kanaalwater gemeenliggende wateren wordt gesneden;

de afmetingen van de buizen in de tot uitweg dienende dammen door de bermsloten;

het onderhoud van de nieuw aangelegde werken, daaronder begrepen het in voor waterlossing in bekwamen staat schoonhouden van den grondduiker onder het kanaal met zijne bassins en krooshekken, van de beide andere grondduikers, en van de bermsloten en de in tot uitweg dienende dammen gelegen buizen door den Staat;

het beheer van den grondduiker onder het kanaal, wat het openen en sluiten van de schuiven betreft, door het bestuur;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken gevorderd wordt.

De onderhandelingen met het bestuur van het waterschap Zandveld zijn door de gemachtigden voor de onteigening gevoerd en ook door dezen is de overeenkomst gesloten, welke in hoofdzaak bepaalt, dat de tot waterlossing noodige drie nieuwe duikers door den Staat worden gebouwd, doch ná voltooiing in onderhoud en beheer komen bij het bestuur tegen eene uitkeering door den Staat van f 1006 in eens.

Hoogheemraadschap van den Lekdijk-Bovendams.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk-Bovendams, in den zomer van 1882 met het ontwerpen voor de te bouwen schutsluis en de doorgraving van den Lekdijk bij Vreeswijk in kennis gesteld, verklaarden zich daarmede te kunnen vereenigen, doch verlangden:

grootere breedte en hoogte van den binnenberm der voorhavendijken binnen den Lekdijk dan ontworpen was, voorts:

dat in het profiel dier dijken de verschillende grondsoorten elkander overal op gelijke wijze afwisselende lagen zouden worden verwerkt;

dat de nieuwe havendijken en sluis vóór de doorgraving aan eene proef zouden worden onderworpen en de doorgraving van den Lekdijk niet plaats zou hebben, alvorens het bestuur met het oog op die proef zou hebben verklaard, met de sterkte en de dichtheid der nieuwe waterkeering genoegen te nemen;

dat de ruimte tusschen den oostelijken voorhavendijk buiten den Lekdijk en het om het dorp loopende gedeelte Lekdijk tot de hoogte dier dijken zou worden aangevuld;

dat wanneer de Lekdijk tusschen het dorp Vreeswijk en het veerhuis bij de schipbrug later mocht worden verhoogd, de voorhavendijken

en het buitensluishoofd binnen twaalf maanden na elke dijksverhooging van wege en voor rekening van het Rijk op minstens dezelfde hoogte als die van den dijk zouden worden gebracht ;

dat de waterverdeeling in de sluis en het inlaten der schotbalken bij hoogen rivierstand voor of bij de indienststelling van de sluis in overleg met het bestuur zou worden geregeld ;

dat aan het bestuur toezicht zou worden toegekend op het ten laste van het Rijk blijvend onderhoud van de voorhavendijken met hunne grintbanen en het buitensluishoofd met de brug.

Aan Dijkgraaf en Hoogheemraden werd door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid toegezegd, dat aan al het door hen verlangde zou worden voldaan, doch eene overeenkomst werd niet aangegaan.

Omtrent het overleg met het dijksbestuur tijdens de uitvoering van het werk, wordt verwezen naar hetgeen dienaangaande is medegedeeld in Hoofdstuk VII betreffende den bouw der schutsluis en het maken der voorhavendijken bij Vreeswijk.

De voorbedoelde regeling omtrent de waterverdeeling en het inlaten der schotbalken bij hoogen rivierstand, goedgekeurd door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid den 25sten November 1890, bepaalt :

dat niet meer wordt geschat, zoodra en zoolang de waterstand op de rivier de Lek hooger is dan 4,95 M. + A.P. aan de hardsteenen peilschaal aan het buitenfront der sluis en de stormdeuren gedurende dien tijd zullen zijn gesloten ;

dat de waterverdeeling in de schutkolken zoodanig wordt geregeld, dat één paar deuren nimmer meer dan 2,20 M. water keert ;

dat, zoodra bij open rivier de waterstand de hoogte heeft bereikt van 5,25 M. + A.P. en de berichten van Keulen *was* melden, óf wanneer zich in de rivier drijfijis vertoont, ééne rij schotbalken wordt ingelaten ;

dat de tweede rij schotbalken wordt ingelaten, zoodra bij open rivier de waterstand de hoogte heeft bereikt van 6 M. + A.P. en de berichten uit Keulen *was* melden, óf wanneer bij ijsbezetting de dooi invalt en een hooge rivierstand kan verwacht worden ;

dat ingelaten schotbalken niet worden uitgenomen, alvorens de waterstand op de rivier tot beneden de hiervoor genoemde peilen is gedaald, of zich geen noemenswaardig ijs meer vertoont.

Hoogheemraadschap van de Vijfheerenlanden.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Vijfheerenlanden brachten, naar aanleiding van het hun in 1882 toegezonden ontwerp voor de te bouwen schutsluis en de doorgraving van den Lekdijk bij Vianen, bezwaar in tegen het voor die sluis aangenomen schutpeil van 4,95 M.

+ A.P., d. i. 0,712 M. hooger dan dat van de bestaande of Wilhelminasluis, omdat daarvan ook in verband met de groote oppervlakte der schutkolken, waterbezwaar op den Zederikboezem werd gevreesd.

Voorts verlangden zij :

dat de voorhavendijken binnen den Lekdijk geheel van klei zouden worden gemaakt en eenen binnenberm verkrijgen ;

dat de doorgraving van den Lekdijk eerst zou geschieden nadat de deugdelijkheid der nieuw gemaakte werken zou zijn gebleken uit eene proef ;

dat de te graven fundeeringssputten met water zouden worden volgezet, zoodra de veiligheid van den Lekdijk dat naar het oordeel van het bestuur noodzakelijk zou maken ;

dat het onderhoud der voorhavendijken en van de beharde rijbaan daarover voor rekening van den Staat zou blijven onder toezicht van het bestuur ;

dat bij latere verhooging van den Lekdijk de sluis en nieuwe havendijken ten laste van den Staat zouden verhoogd ;

dat de omslag voor de te vergraven of uit te baggeren landen voortdurend door den Staat zou worden betaald ;

dat vrije toegang zou worden verleend tot het terrein der uit te voeren werken, zoowel aan de leden van het bestuur als aan hen, die daartoe van hundertwege zouden worden gelast.

Aan Dijkgraaf en Hoogheemraden werd medegedeeld, dat aan hun verlangden zou worden voldaan, behoudens het maken van eenen binnenberm aan den westelijken havendijk, welke nader in overleg met hen onnoodig was gebleken, terwijl een onderzoek omtrent het gevreesde waterbezwaar op den Zederikboezem werd toegezegd.

Langdurig overleg met Dijkgraaf en Hoogheemraden heeft er ten slotte toe geleid, dat hun in 1889 door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid werd toegezegd, dat ter opheffing van het waterbezwaar een stoomgemaal van 92 waterpaardekrachten zou worden gesticht te Ameide tot afmaling van den Zederikboezem op de Lek.

Omtrent de werking van dat stoomgemaal werd hun op aanvraag voorts medegedeeld, dat het doel, d. i. het verwijderen van het water, dat tengevolge van de nieuwe kanaalwerken op den Zederikboezem zou worden gebracht, op behoorlijke wijze zou worden bereikt. Door samenwerking met het Rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam zal er naar worden gestreefd, dat de Zederikboezem geen hooger stand bereikt dan het Zederikpeil, sedert onheugelijke jaren 1,432 M. + A.P. bedragende.

Eene overeenkomst is ook met dit bestuur niet gesloten.

Waterschappen in de provincie Zuidholland benoorden den Arkelschen dijk.

Het kanaalgedeelte tusschen de Lek en het Steenenhoeksche kanaal benoorden den Arkelschen dijk, d. i. dus voor zooverre het kanaal is

gevormd door verruiming en doorsnijding van bochten van het Zederik-kanaal, kwam in aanraking met de polders:

Vianen e. a.;
 de Biezen onder Hagestein;
 Neder Hei- en Boeicop;
 Lexmond;
 Middelkoop;
 Lakerveld;
 Nieuwland en Leerbroek;
 Quakernaak.

In het jaar 1884 werd met de besturen der polders overleg begonnen en onderhandeling gevoerd omtrent de noodige verlegging en vervanging van waterkeeringen, wegen, weteringen, slooten en kunstwerken en omtrent het onderhoud der nieuwe werken.

De daaromtrent getroffen regelingen zijn opgenomen in overeenkomsten, welke bepalen:

de tot wijziging van den toestand door den Staat uit te voeren werken;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen, wegen, enz. onder toezicht of beheer der besturen staande, voor zooveel en naar gelang dat noodig is;

in het algemeen omtrent het onderhoud: dat de werken, welke in vervanging komen van bestaande, in onderhoud bij de polders komen, terwijl alleen die werken in onderhoud bij het Rijk komen, welke als uitsluitend gevolg van de kanaalverbetering noodig zijn ter voorziening in bestaande toestanden die gehandhaafd moeten worden, of dezulke, welke werken vervangen reeds bij het Rijk in onderhoud.

Met het bestuur der gecombineerde polders Nieuwland en Leerbroek werd in 1891 nog eene overeenkomst gesloten, regelende den vrijen afvoer van het op te malen water door het Rijksstoomgemaal te Ameide en de machtiging aan den Staat om de noodige werken tot verzekering van den geregelden afvoer voor rekening van het Rijk uit te voeren tegen eene uitkeering aan de polders van f 60 in eens.

Waterschap de Overwaard.

Bij de in den aanvang van 1885 met het bestuur van het waterschap de Overwaard geopende onderhandelingen betrekkelijk de doortrekking van het Zederikkanaal pand tot het Steenenhoeksche kanaal, stelde dat bestuur den eisch, dat de Staat eene uitkeering aan het waterschap zou doen ter vergoeding van de schade, te veroorzaken door de kwel der nieuwe werken.

Herhaaldelijk werd daartegen aangevoerd, dat er geen redelijken grond bestond om, bij den toen reeds door het Hoogheemraadschap

de Alblasserwaard gestelden eisch om de dijken geheel van klei te maken, kwel als zeker te stellen, en gewezen op de moeilijkheid om vooraf, zelfs bij benadering, gevreesde schade als hierbedoeld onder cijfers te brengen. Daarom werd voorgesteld om in de te sluiten overeenkomst de bepaling op te nemen:

dat, wanneer later van schade door kwel als gevolg van den aanleg der kanaalwerken overtuigend mocht blijken, van wege den Staat maatregelen zouden worden genomen, welke daarin voor het vervolg voorzien, en dat de reeds geleden schade zou worden vergoed. Het bestuur bleef echter zijnen eisch krachtig handhaven en het geschil is, ter wille van de mogelijkheid om de werken voort te kunnen zetten, slechts kunnen worden beëindigd door daaraan toe te geven.

De daarna tot stand gekomen overeenkomst bepaalt in hoofdzaak het volgende:

de afmetingen van de geheel van klei te maken dijken;

de plaats en de afmetingen van de nieuwe kom der Schelluinsche vliet en van den daarheen onder het kanaal en het omgelegde Steenenhoeksche kanaal te maken nieuwen grondduiker;

de verbintenis van den Staat om de voorhaven nimmer in gemeenschap te brengen met het water in de grachten of riolen van Gorinchem en niet te zullen gedoogen, dat dit door anderen geschiedt;

het betalen door den Staat van den verschuldigten omslag van alle landen binnen het waterschap, welke voor den aanleg van het kanaal en de dientengevolge noodige verlegging van het Steenenhoeksche kanaal worden ingenomen, daarin begrepen zoowel de gedeelten van laatstgenoemd kanaal, welke tot land, als de landen, welke door vergraving tot water worden gemaakt;

het onderhoud van de nieuwe dijken door den Staat;

eene uitkeering door den Staat van f 9300, in eens, ter vergoeding van alle schade, welke het waterschap door kwelwater als gevolg van den kanaalaanleg en alle daartoe en daarbij behoorende werken immer zou kunnen komen te lijden;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor den kanaalaanleg noodig is.

Waterschappen in de provincie Zuidholland bezuiden den Arkelschen dijk.

Het nieuw gegraven gedeelte kanaal tusschen den Arkelschen dijk bij Schotdeuren en het Steenenhoeksche kanaal bij Gorinchem doorsnijdt de polders:

Arkel en

de Banne van Gorinchem en Kwakernaat,

welke beide met eenige andere polders tot regeling van eenige

gemeenschappelijke belangen het Groot-Gemeenland van Arkel vormen en verder behooren tot het waterschap de Overwaard.

In 1885 werden de onderhandelingen aangeknoopt door het aanbieden van ontwerp-overeenkomsten.

Behoudens eenige bemerkingsen van ondergeschikten aard werd ook door deze besturen eene uitkeering gevorderd ter vergoeding van gevreesde kwel.

Evenals aan het waterschap de Overwaard moest ook aan deze besturen dien eisch worden toegegeven.

De met het bestuur van den polder Arkel gesloten overeenkomst bepaalt:

de afmetingen van de geheel van klei te maken kanaaldijken;

de om te leggen wegen, weteringen, slooten, enz., met hunne afmetingen;

de plaats, afmeting en dieptelegging van de grondduikers;

de verplichting van den Staat om, indien bij de uitvoering mocht blijken, dat aan de werken, welke in het belang van den polder worden gemaakt, nog iets mocht ontbreken, dat naar den aard daartoe behoort en in deze overeenkomst niet bepaaldelijk is genoemd, daarin buiten kosten van den polder te voorzien;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder toezicht of beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken noodig is;

het recht van vrijen toegang voor het bestuur en zijne beambten tot de uitvoering der in de overeenkomst bepaalde werken;

het onderhoud door den Staat van de nieuwe werken, met uitzondering van die, welke bestaande vervangen;

het betalen door den Staat van den omslag, verschuldigd van alle landen in den polder Arkel, welke voor den kanaalaanleg worden ingenomen, daarin begrepen die tot water te vergraven;

eene uitkeering door den Staat van f 8000, in eens, ter vergoeding van alle schade, welke de polder door kwelwater als gevolg van den kanaalaanleg en alle daartoe en daarbij behoorende werken immer zou kunnen komen te lijden.

De met het bestuur van den polder de Banne van Gorinchem en Kwakernaat gesloten overeenkomst bepaalt:

de afmetingen van de geheel van klei te maken dijken;

de om te leggen wegen, weteringen, slooten, enz. met hunne afmetingen;

de plaats, afmeting en dieptelegging van den grondduiker;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere

werken, onder beheer of toezicht van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der kanaalwerken noodig is;

het onderhoud door den Staat van de nieuwe werken, met uitzondering van die, welke bestaande vervangen;

eene uitkeering door den Staat van f 6000, in eens, ter vergoeding van alle schade, welke de polder door kwelwater, als gevolg van den kanaalaanleg en alle daartoe en daarbij behoorende werken immer zou kunnen komen te lijden.

Geheel als uitvloeisel van de beide vorige overeenkomsten, werd met het bestuur van het Groot-Gemeeneland van Arkel eene overeenkomst aangegaan, welke regelt de gemeenschappelijke belangen van de polders, te zamen het Groot-Gemeeneland van Arkel uitmakende en aldus bepaalt:

de afmetingen van de geheel van klei te maken kanaaldijken;

de om te leggen waterkeeringen, wegen, enz. met hunne afmetingen;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen en andere werken, onder beheer of toezicht van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dit voor de uitvoering der kanaalwerken noodig zou zijn;

het onderhoud door den Staat van de nieuwe werken, met uitzondering van die, welke bestaande vervangen;

het betalen door den Staat van den omslag van al de landen, gelegen binnen het gebied van het Groot-Gemeeneland van Arkel, welke voor den kanaalaanleg zouden worden ingenomen, daaronder begrepen die door vergraving tot water gemaakt.

Waterschap van de Lingeuitwatering.

De onderhandelingen met Dijkgraaf en Heemraden van het waterschap van de Lingeuitwatering werden in Februari 1885 aangeknoopt door het aanbieden van eene overeenkomst, waarbij geregeld werd:

welke nieuwe werken zouden worden gemaakt en de afmetingen daarvan;

het beheer, het onderhoud en voor zooveel noodig de bediening dier werken;

alsmede, dat zoolang de bestaande regeling omtrent het inlaten van water in het Steenhoeksche kanaal volgens de conventie, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 29 Juli 1819, n°. 7, voortduurt, op het Steenhoeksche kanaal geen water zal worden gebracht door schutting met de nieuwe Merwede- of buitensluis, wanneer het den stand van 2,52 M. + A.P. heeft bereikt. Volgens de evengenoemde conventie was toch tusschen de commissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 10 November 1817 n°. 93, ter verlenging der Linge van

Gorinchem naar Steenenhoek met het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard, Watergraaf en Heemraden van den Overwaard, het Gemeente- en Polderbestuur van Hardinxveld, het Dijksbestuur van Arkel beneden de Zouwe, het Polderbestuur van den Banne van Gorinchem en het Gemeentebestuur van Gorinchem, onderling overeengekomen om het water in het kanaal van Steenenhoek niet hooger toe te laten dan 2,52 M. + A.P.

Het bestuur stelde al dadelijk op den voorgrond den eisch, dat eene regeling zou worden gemaakt omtrent het waterbezwaar, dat naar zijn oordeel voor het kanaal van Steenenhoek te duchten was door het schutten met de sluizen, welke voor het kanaal moesten worden gebouwd te Vianen en te Gorinchem, daar toch zoowel van de zijde van de Lek als van de Merwede al het schutwater, vermeerderd met lekwater en kwel, eenen uitweg moet vinden door het kanaal van Steenenhoek.

Daarbij werd door het bestuur betoogd, dat de bestaande stoombemaling te Steenenhoek reeds onvoldoende was en het waterbezwaar alzoo van ingrijpenden aard, zoodra geene vrije uitstroaming meer kan plaats hebben op de Merwede, d. i. wanneer het Steenenhoeksche kanaal te Gorinchem den stand heeft bereikt van ongeveer 1.40 M. + A.P.

Daarom werd geëischt versterking van het stoomgemaal van wege den Staat, zoomede vergoeding van meerdere exploitatiekosten, of wèl terugmaling van het schutwater naar de Lek en de Merwede en verder voorziening van wege den Staat in de bezwaren van lek- en kwelwater, of schadeloosstelling daarvoor, wanneer in de toekomst van schade daardoor naar het oordeel van wederzijdsch te benoemen deskundigen zou blijken.

De onderhandelingen hebben eindelijk tot eene overeenkomst geleid, welke bepaalt:

de afmetingen van de geheel uit klei te maken waterkeeringen;
de nieuw te maken werken ter voorziening in verkeer en watergemeenschap;

de opruiming door den Staat van de waterkeeringen, enz., onder beheer van het bestuur staande, voor zooveel en naar gelang dat voor de uitvoering der werken noodig is;

het onderhoud door den Staat van de nieuwe werken, met uitzondering van die, welke bestaande vervangen;

zoolang omtrent het bij de genoemde conventie bepaalde inlatingspeil van het Steenenhoeksche kanaal door de partijen, welke die conventie hebben aangegaan, niet anders is overeengekomen, zal op dat kanaal geen water worden gebracht, noch van de zijde van de Lek, noch van de Merwede door schutting met de nieuwe sluizen aldaar, wanneer het den stand van 2,52 M. + A.P. heeft bereikt. Deze bepaling is in de overeenkomst opgenomen, omdat zij bindend is voor *alle* partijen bij het Steenenhoeksche kanaal betrokken. Zij verliest echter, wat de verhouding tusschen den Staat en het waterschap van de Linge-uitwatering ter zake van den Merwedekanaalaanleg betreft, hare beteekenis geheel door de tusschen deze overeengekomen bepaling,

welke hier onmiddellijk volgt en het brengen van water op het kanaal van Steenenhoek reeds veel vroeger doet ophouden dan bij eenen stand van 2,52 M. + A.P.;

ter voorziening in het waterbezwaar op het kanaal van Steenenhoek door schutten met de nieuwe sluis te Vianen zal het schutwater, dat door die sluis op den Zederikboezem wordt gebracht, worden teruggemalen met een te Vianen of te Ameide op te richten stoomgemaal, terwijl ter voorziening in het waterbezwaar door schutten met de nieuwe sluis te Gorinchem, het schutwater uit de schutkolk naar de Merwede zal worden teruggemalen door een aldaar op te richten stoomgemaal. Dat teruggemalen van schutwater zal aanvangen, zoodra, en worden voortgezet zoolang als het bestaande stoomgemaal te Steenenhoek behoorlijk in werking is, en voor het geval, dat het stoomgemaal te Steenenhoek onverhoopt niet mocht kunnen werken, zoodra en zoolang als het water in het kanaal van Steenenhoek tot 1,40 M. + A.P., en hooger is gestegen;

de verplichting van den Staat om, wanneer na de voltooiing en ingebruikstelling van het kanaal, blijken mocht, dat het waterschap bij eenen waterstand van het Steenenhoeksche kanaal van 1,40 M. + A.P. en daarboven of bij hooger rivierstand, kwel- en lekwater ontvangt door de ten dienste van het Merwedekanaal gebouwde dijken en schutsluizen, eene schadeloosstelling te geven in geld, voor eens, tot een bedrag door van weerszijden te benoemen deskundigen te bepalen;

de bevoegdheid van het bestuur om, bij eventueele algemeene verhooging van de Steenenhoeksche kanaaldijken boven 3,70 M. + A.P. den nieuwen noordelijken dijk langs de omgeiege kanaalgedeelten tot genoemd peil waterkeerend te maken;

het bestuur wordt geacht door deze overeenkomst geen afstand te doen van eenige aanspraken op subsidie van Regeeringswege als bedoeld in het reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 23 October 1880 n°. 15, (Staatsblad n°. 183).

Hoogheemraadschap de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe.

Bij de met Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe gevoerde onderhandelingen bleek van zeer bezwarende eischen omtrent de afmetingen en de samenstelling van de waterkeeringen, in het bijzonder van de daartoe te vervormen wallen der vesting Gorinchem.

Niet alleen gold dit die vestingwallen, welke rivierwaterkeeringen moesten worden, maar ook die binnen de Merwedesluis tusschen deze en de Arkelpoort.

De eisch omtrent deze laatste had de bedoeling daardoor eene meer vertrouwbare waterkeering te verkrijgen tegen eventueel Geldersch inundatiewater en hoezeer hij met den Merwedekanaalaanleg geenerlei verband hield en daarop herhaaldelijk werd gewezen, werd hij door het dijksbestuur gehandhaafd en de inwilliging daarvan als eene der hoofdvorwaarden van toetreding gesteld.

Voor de samenstelling der nieuwe waterkeeringen werd het gebruik van uitsluitend klei gevorderd en die eisch zelfs zoover doorgevoerd, dat de bestaande vestingwallen, alleen voor zooverre zij uit klei bestonden, in het profiel der nieuwe waterkeeringen mochten worden opgenomen.

Het voldoen aan den eisch om zeer zware profielen uitsluitend te maken uit zwaren grond, was vooral bezwarend met het oog op den ter plaatse bestaanden slappen ondergrond.

De noodzakelijkheid van overeenstemming om tot uitvoering der werken te kunnen overgaan heeft niettemin ten slotte moeten doen besluiten om aan de gestelde eischen toe te geven.

De gesloten overeenkomst bepaalt:

de afmetingen van de geheel van klei te maken waterkeeringen, waarbij voor zooveel de vestingwallen betreft, mede rekening is gehouden met de eischen door de Genie in het belang der militaire verdediging gesteld en waarover Hoofdstuk IV handelt;

het betalen door den Staat van den omslag voor de vergraven of uitgebaggerde landen;

de bevoegdheid van toezicht door het dijksbestuur en de daartoe aan te wijzen ambtenaren op de uitvoering van de werken, voor zoover die met de waterkeeringen van het Hoogheemraadschap in verband staan;

het beproeven der nieuwe waterkeeringen door van weërszijden te benoemen deskundigen, alvorens de bestaande door te graven;

de bevoegdheid van het dijksbestuur tot het desnoodig doen aanbrengen in den winter bij hooge rivierstanden van voorzieningen of versterkingen aan de tot waterkeeringen vervormde vestingwallen, na overleg met den betrokken officier der Genie;

het voortdurend onderhouden der werken door den Staat;

het niet brengen van water op het Steenenhoeksche kanaal door schutting met de nieuwe sluis aan de Merwede bij Gorinchem, wanneer het den stand van 2,52 M. + A.P. heeft bereikt. Deze bepaling is in de overeenkomst opgenomen, omdat zij bindend is voor het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard, als partij in de meergenoemde conventie van 1819 omtrent de verlenging der Linge van Gorinchem tot Steenenhoek.

Gemeente Gorinchem.

De ingrijpende verandering, welke de kanaalaanleg bracht in werken toebehoorende aan of van belang voor de gemeente Gorinchem, vorderde een langdurig overleg.

Reeds in Hoofdstuk VIII is vermeld, dat geene overeenstemming kon worden verkregen omtrent de vervanging van den grondduiker onder het Steenenhoeksche kanaal, dienende tot waterafvoer van het westelijk deel der stad naar den Schelluinschen vliet en dat deze zaak aanleiding heeft gegeven tot eene procedure, waarin vonnis is ge-

wezen door de Arrondissements-Rechtbank te Dordrecht d.d. 10 November 1887.

Eerst daarna kwam eene overeenkomst met de gemeente tot stand, waarbij in hoofdzaak bepaald werd de vervanging van doorsneden of ingenomen wegen door nieuwe, de verlenging van duikers onder den vestingwal nabij de Arkelpoort en nabij Bastion II, zoomede de aanleg van los- en laadplaatsen langs de nieuwe kom van den Schelluinschen vliet en aan de binnenzijde van den rivierdijk langs de te vormen voorhaven.

Verder werd daarbij geregeld het onderhoud der nieuw aangelegde of gewijzigde werken, onder toekenning aan de gemeente van eene uitkeering door den Staat van f 15 000, in eens, voor onderhoud der nieuwe wegen, verlengde duikers en de los- en laadplaats langs de kom van den Schelluinschen vliet.

Thans volgt de in den aanvang van dit hoofdstuk bedoelde opgaaft van de verschillende met de bij den kanaalaanleg betrokken gemeente-, waterschaps- en dijksbesturen gesloten overeenkomsten met opgaaft van de data van sluiting en goedkeuring.

OVEREENKOMST MET:	Datum der sluiting.	Datum der Ministeriële goedkeuring.
Gemeente Amsterdam.	15 Jan. 1891	(*)
Hoogheemraadschap Amstelland.	18 Sept. 1891	15 Oct. 1891
Diemerpolder.	9/11 Sept. 1885	6 Oct. 1885
Overdiemerpolder.	9/23 Sept. 1885	6 Oct. 1885
Gemeenschapspolder.	23/25 Maart 1886	6 April 1886
Aetsveldsche polder.	9/11 Sept. 1885	6 Oct. 1885
	17/30 Juni 1887	29 Juli 1887
Waterschap Garsten.	2/6 Nov. 1888	13 Dec. 1888
Oostzijdsche waterschap.	2/16 Oct. 1888	19 Nov. 1888
Waterschap Holland, Sticht en Voorburg.	29/30 Oct. 1888	13 Dec. 1888
Waterschap het Honderd.	5/6 Nov. 1888	13 Dec. 1888
Waterschap Breukelerwaard.	2/3 Nov. 1888	13 Dec. 1888

(*) Deze overeenkomst werd aangegaan bij akte verleden voor den notaris W. A. J. ELSEVIER DOM te Amsterdam, krachtens Ministeriële machtiging verleend 3 Juni 1890 n°. 52.

OVEREENKOMST MET:	Datum der sluiting.		Datum der Ministeriëele goedkeuring.	
Waterschap Heijcop genaamd de Lange Vliet.	20/22 Juli.	1885	10 Aug.	1885
	16/26 Sept.	1887	6 Oct.	1887
Waterschap Otterspoorbroek.	22 Aug.	1888	(†)	
	27 Aug.	1890	(†)	
Waterschappen Themaat, de Haar en Laag-Nieuwkoop.	28/29/30 Juni	1889	17 Juli	1889
Waterschap Maarssebroek.	14/19 Sept.	1889	5 Nov.	1889
Waterschap de Hooge en Neermaten.	24 Nov.	1887	6 Dec.	1887
Waterschap Vleuten.	16 Maart	1889	1 April	1889
Waterschap de Hooge en Lage-Weide.	16 Maart	1889	1 April	1889
Waterschap West-Raven.	20 Juli	1885	10 Aug.	1885
Waterschap Zandveld.	17 Jan.	1883	15 Mei	1883
Polders Vianen c. a.	9/12 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polder de Biezen onder Hagestein.	9/11 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polders Neder Hei- en Boecop.	9/11 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polder Lexmond.	9/10 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polder Middelkoop.	9/11 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polder Lakerveld.	9/13 Febr.	1885	4 Maart	1885
Polders Nieuwland en Leerbroek.	9/20 Febr.	1885	4 Maart	1885
	28/30 Sept.	1891	26 Oct.	1891
Polder Quakernaak.	9/16 Febr.	1885	4 Maart	1885
Waterschap de Overwaard.	25/27 Nov.	1885	5 Dec.	1885
Polder Arkel.	16/20 Jan.	1886	27 Jan.	1886
Polder de Banne van Gorinchem en Kwakernaat.	26 Oct.	1885	5 Nov.	1885
Het Groot-Gemeeneland van Arkel.	26 Oct.	1885	5 Nov.	1885
Waterschap van de Linge-uitwatering.	21 Juni	1886	29 Juni	1886
Hoogheemraadschap de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe.	23/27 Dec.	1884	20 Febr.	1885
Gemeente Gorinchem.	9 April	1888	23 April	1888

(†) Deze overeenkomsten werden aangegaan bij akten verleden voor den notaris E. VAN BEUSEKOM te Loenen, krachtens Ministeriëele machtigingen verleend 1 Augustus 1888 n°. 12 en 18 Augustus 1890 L^a. R.

HOOFDSTUK X.

KOSTEN EN PERSONEEL.

Omtrent de kosten van het werk kunnen in ronde sommen de volgende opgaven worden gedaan:

<i>a.</i> Uitbakingen, waterpassingen, aankoop van instrumenten, enz.	f	22 000
<i>b.</i> Grondboringen		13 000
<i>c.</i> Onteigening:		
advertentiekosten betreffende ter visielegging van onteigeningsbescheiden en eindaanwijzing van perceelen	f	3 500
belooning van gemachtigden voor schatting en aankoop.		35 600
belooning van Rijksadvocaten in procedures.		11 600
aankoop.		3 330 000
		3 380 700
<i>d.</i> Uitvoering van werken.		16 465 000
<i>e.</i> Uitkeeringen aan gemeente- en waterschapsbesturen en aan de Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij, volgens met hen gesloten overeenkomsten		218 500
<i>f.</i> Kosten van personeel, behalve traktementen aan de ambtenaren uit het vaste korps van den Rijks Waterstaat		560 000
<i>g.</i> Reis- en verblijfkosten en vergoeding voor veldwerk.		40 000
<i>h.</i> Bureelbehoeften		42 000
		20 741 200
Totaal . . . . f		20 741 200

Ten slotte volgt hier een staat van het personeel, dat bij de uitvoering van het werk is in dienst geweest.

NAMEN.	DIENSTTIJD.
<i>Hoofd-Ingenieur.</i>	
J. M. F. Wellan.	1 October 1881— 1 Januari 1892.
<i>Sectie-Ingenieurs.</i>	
J. Kluit.	1 Januari 1882—14 Juli 1890.
G. A. Escher.	1 Januari 1882— 1 December 1887.
P. H. Kemper.	1 October 1881— 1 Januari 1894.
J. C. Ramaer.	1 December 1887— 1 Januari 1894.
N. A. M. van den Thoorn.	1 September 1890— 1 Januari 1894.
<i>Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs.</i>	
A. E. Kempees.	1 Februari 1882— 1 November 1886.
F. Doffegnies.	1 Juli 1887— 1 Maart 1888.
P. C. van Kerckhoff	1 Januari 1885— 1 Juli 1887.
W. K. Behrens.	1 Augustus 1885— 1 Mei 1888.
J. Nelemans.	7 September 1886 - 1 Juni 1888.
H. M. Henket.	1 Juni 1888— 1 Mei 1889.
Jhr. F. L. Ortt.	15 Maart 1890— 1 October 1890.
H. van Oordt.	1 October 1890—16 November 1891
J. P. Wijtenhorst.	1 Mei 1889—15 October 1891.
<i>Adjunct-Ingenieurs.</i>	
Th. J. Rosskopf.	15 November 1881— 1 Maart 1890.
C. J. Vaillant.	15 November 1881— 4 Juni 1889.
J. Groenendaal Jzn.	1 December 1881— 1 Augustus 1892.
J. C. van der Muelen.	1 December 1881— 1 Mei 1891.
D. J. van Lennep.	1 Januari 1882— 1 Januari 1894.
G. Roodenburch.	1 Januari 1882— 1 October 1892.
R. Haagsma.	18 Februari 1882— 1 Maart 1890.
J. A. Stoop.	18 Februari 1882— 1 April 1884.
J. W. van Marle.	9 Maart 1882—15 October 1883.
W. J. Bierens de Haan.	9 Maart 1882— 1 April 1887.

NAMEN.	DIENSTTIJD.		
F. L. S. F. Baron van Tuijll van Serooskerken.	15 Mei	1882—	1 Augustus 1886.
P. A. Melchior.	15 Mei	1882—	14 December 1889.
F. J. des Tombe.	1 Maart	1883—	1 Mei 1891.
W. K. du Croix.	1 April	1884—	1 Juli 1887.
J. Schroeder van der Kolk.	1 Januari	1885—	1 October 1891.

Hoofdopzichters.

J. Swets Azn.	1 December	1882—	1 Mei 1884.
F. A. de Weger.	1 Januari	1883—	1 November 1890.
A. W. Beck.	15 October	1883—	1 Januari 1894.
H. C. van der Hoorn.	15 Juli	1887—	1 Augustus 1890.

Opzichters.

P. W. Waltmann.	1 Januari	1883—	1 Januari 1894.
G. van Beusichem.	1 Maart	1883—	1 November 1890.
J. N. Doornberg.	1 Maart	1883—	26 Januari 1889.
J. Olie.	19 Maart	1883—	15 November 1893.
M. J. van der Harst.	1 April	1883—	22 November 1889.
J. J. Blommesteijn.	1 April	1883—	1 September 1892.
J. M. Joseph.	1 September	1883—	1 April 1893.
W. Groeneveld.	1 Mei	1884—	1 Mei 1892.
T. C. Bölger.	1 Maart	1885—	1 October 1888.
K. W. A. Sijn.	1 Maart	1885—	1 Augustus 1886.
J. van der Haar.	10 Maart	1885—	20 Mei 1890.
A. J. D. Wever.	15 Maart	1885—	1 October 1891.
J. van der Velde.	15 Maart	1885—	1 Januari 1894.
J. de Ringh.	1 April	1885—	1 Februari 1891.
J. F. Steenmetzer.	14 April	1885—	1 September 1890.
G. C. Lodder.	7 Mei	1885—	1 October 1891.
J. H. de Vries.	1 Juni	1885—	1 Januari 1893.
H. R. Nijmeijer.	1 Augustus	1885—	1 Januari 1894.
M. A. Sluiter.	1 Februari	1886—	26 Augustus 1887.

NAMEN.	DIENSTTIJD.		
P. W. van Driest.	8 Februari	1886—	1 October 1887.
H. J. Nahuijsen.	22 Maart	1886—	1 December 1887.
P. J. Bertel.	19 April	1886—	30 Juni 1886.
D. P. Berkhout. (*)	1 Mei	1886—	1 November 1891.
H. Aarsen.	1 Mei	1886—	1 Augustus 1886.
M. Kraan.	24 Mei	1886—	1 September 1891.
J. van de Rotte.	1 November	1886—	1 Januari 1892.
B. Burgers.	1 Januari	1887—	1 Juni 1890.
F. J. Frohn.	1 Januari	1887—	1 November 1890.
J. van de Lijke.	1 Augustus	1887—	10 October 1889.
J. Smit.	1 Augustus	1887—	1 Januari 1889.
A. de Kreuk.	1 September	1887—	1 November 1891.
J. G. Reijnders.	16 September	1887—	1 Januari 1892.
P. Hekmeijer.	10 October	1887—	1 December 1887.
W. P. H. Lommertzen.	1 November	1887—	1 September 1891.
M. van Wijngaarden.	16 Juli	1888—	1 October 1892.
H. A. J. F. Hissink.	16 Juli	1888—	1 Januari 1894.
G. Gerritsen.	1 Januari	1889—	1 October 1891.
G. J. Raadman.	1 Maart	1889—	1 Mei 1892.
R. Rijpkema.	18 Maart	1889—	1 Juli 1890.
T. van Burk.	18 Maart	1889—	1 October 1892.
B. G. de Klerk.	1 April	1889—	1 Juli 1891.
G. J. Jaarsma.	17 Mei	1889—	1 November 1890.
M. G. van der Tas.	1 Juni	1889—	1 September 1891.
D. E. Wentink.	1 Juni	1889—	1 Maart 1890.
J. H. van Giessen.	17 Juni	1889—	1 October 1893.
P. Schotel. (*)	1 Juli	1889—	15 Augustus 1891.
J. C. Mak.	17 Augustus	1889—	1 Mei 1891.
A. H. Koopmans.	9 September	1889—	1 December 1890.
H. Scholtens.	10 October	1889—	16 October 1890.
J. Beukelman.	15 October	1889—	1 Mei 1891.

(*) Uit het vaste korps van den Rijks Waterstaat.

NAMEN.	DIENSTTIJD.		
O. A. van Druten.	18 October	1889— 1 Januari	1892.
H. Koole.	29 Januari	1890—25 Juli	1893.
H. G. Hemmes.	18 Maart	1890— 1 December	1891.
A. Coerengel.	24 Maart	1890— 1 October	1892.
G. A. Koning.	1 April	1890— 1 Juli	1891.
A. W. Janssens.	1 April	1890— 1 December	1891.
J. D. Wever Jr.	14 April	1890— 1 Juni	1891.
J. Kooreman Jzn.	21 April	1890— 1 Augustus	1891.
E. R. van Benthem.	16 September	1890— 1 Augustus	1891.
A. Maurik.	4 September	1893—12 December	1893.
<i>Schrijvers-teekenaars.</i>			
K. E. G. van den Bergh.	1 November	1881— 1 Juni	1892.
W. G. F. van de Geer.	1 November	1881— 1 Januari	1894.
J. B. Pondman.	1 Januari	1882— 1 Januari	1894.
P. Spruyt.	1 Januari	1882— 3 September	1887.
T. C. Bölger.	9 Januari	1882— 1 Maart	1885.
J. C. Delneij.	18 Februari	1882— 1 Januari	1894.
J. M. Beckering Vinckers.	16 Juni	1882— 8 Mei	1888.
J. H. G. van Osch.	16 September	1882—16 Juni	1885.
D. C. F. Linckers.	1 April	1883— 1 October	1891.
F. W. K. de Klerk.	1 Juni	1884— 1 October	1888.
L. W. van Muilwijk.	1 Maart	1885— 1 Januari	1894.
A. Verzijl.	1 Juli	1885— 1 Februari	1893.
J. Zemel.	1 October	1886— 1 October	1891.
J. A. van Nieuwenhoven.	16 November	1887— 1 Januari	1894.
H. J. Nahuijsen.	1 Februari	1888— 1 Januari	1894.
J. J. H. van Slooten.	1 Juni	1892— 1 Januari	1894.
J. van Burk.	1 Februari	1893— 1 Januari	1894.
W. Gabriëlse.	1 Juni	1893— 1 Januari	1894.